

INOSTRANA SUDSKA PRAKSA

PRAVO OSIGURANIKA NA NAKNADU ŠTETE U SLUČAJU DA UGOVARAČ OSIGURANJA NE PRIJAVI OSIGURAVAČU OKOLNOSTI OD ZNAČAJA ZA OCENU RIZIKA

Prilikom zaključivanja polise, ugovarač osiguranja dužan je da postupi maksimalno savesno i da osiguravaču pruži podatke o okolnostima važnim za ocenu težine rizika, kao i o ostalim pretpostavkama od značaja za donošenje odluke o zaključivanju i uslovima ugovora o osiguranju. U pitanju je jedna od osnovnih ugovoračevih obaveza. Obavezan je, dakle, da osiguravaču dostavi podatke koje je znao ili ih je morao znati, te da predstavi tačne podatke. Engleski zakon¹ predviđa ovu obavezu ugovorača osiguranja. Taj zakon takođe predviđa da se osiguravaču moraju dostaviti podaci o okolnostima koje bi mogle uticati na odluku brižljivog osiguravača da prihvati određene rizike u osiguranje i odredi širinu pokrivača.

Od ugovorača osiguranja zahteva se i da *pošteno misli i istupa u dobroj veri*. U pitanju je viši stepen savesnosti nego što je to kod drugih vrsta ugovora. Isticanje značaja krajnjeg poverenja u ugovoru o osiguranju bitno je u engleskom pravu osiguranja (načelo maksimalne dobre vere mora da se poštuje: *uberrima fides*). U engleskoj sudskoj praksi ovo načelo prvi put je primenjeno u presudi iz 1766. godine.² Načelo dobre vere moraju da poštuju ugovarač osiguranja, osiguranik i osiguravač. No samo okolnost da jedna ugovorna strana nije postupala u skladu sa ovim načelom ne daje savesnoj strani pravo na naknadu štete.³

Svako neprijavlivanje i davanje netačnih podataka o okolnostima važnim za zaključivanje polise za posledicu ima to da osiguravač može poništiti ugovor o osiguranju bez obzira na pitanje da li je povreda te dužnosti nastupila krivicom ugovorača osiguranja ili osiguranika. Englesko pravo osiguranja predviđa instituciju jemstva (*warranty*), koja nije poznata u pravu osiguranja evropskih kontinentalnih zemalja.

1 Marine Insurance Act, 1906.

2 Presuda Carter v. Boehm, Graydon S. Staring, <http://www.mlaus.org.ihtml?id=572&committee=160>

3 Presuda Norrison v Universal Marine Insurance Co (1873), E. R. Hardy Ivamy, Chalmers' Marine Insurance Act, 1906, London, 1993, str. 25.

Ugovorač osiguranja jemči osiguravaču postojanje određenog činjeničnog stanja ili mu obećava da će nešto preduzeti. Ukoliko ugovorač osiguranja striktno ne ispuni preuzetu obavezu, osiguravač nije dužan da mu naknadi štetu bez obzira na činjenicu da uzrok nastale štete nije ni u kakvoj predvidivoj uzročnoj vezi s nastalom štetom. Primer: ugovorač osiguranja jemčio je osiguravaču da brod plovi pod nemačkom zastavom, a plovio je pod panamskom. Brod je potopljen u ratu između Iraka i Irana 1984. godine. Osiguranik nije uspeo da naplati štetu od osiguravača (presuda Overseas Commodities Ltd. v Evennett and Clarkson Puckle Ltd, 1990). Institutske klauzule londonskih osiguravača za osiguranje pomorskih brodova sadrže jemstva koja osiguranik mora da ispuni.⁴ Na primer, osiguranik jemči da brod neće preduzeti tegljenje drugog broda.

U engleskoj pravnoj nauci i pravosuđu postepeno se menja pristup primeni načela maksimalne dobre vere koje često pogađa savesne osiguranike. Postavlja se pitanje kako osiguravač može raskinuti ugovor o osiguranju ako bi ga inače zaključio i bez prethodno dobijenih podataka od ugovorača osiguranja.⁵ Sudija Vrhovnog suda Engleske u dotičnom slučaju (Pan Atlantic Insurance Co. Ltd. & Ors v Pine Top Insurance Co.) rekao je sledeće: Ako netačno prijavljivanje nije uticalo na osiguravača da ugovor o osiguranju zaključiti, osiguravač nema pravo da raskine polis. Sudija smatra da ubuduće treba postaviti sledeće pitanje: da li je netačno prijavljivanje navelo konkretnog osiguravača da ugovor o osiguranju zaključiti? Ukoliko nije, osiguravač nema pravo da raskine ugovor. Uzročnu vezu između netačnog prijavljivanja i zaključenja ugovora treba dokazati.⁶ Materijalna okolnost jeste ona koju bi brižljiv osiguravač uzeo u obzir prilikom donošenja svoje odluke o tome da li će ugovor o osiguranju zaključiti (presuda CTI v Oceanus Mutual Underwriting Association / Bermuda/, 1984). Sud je stavio naglasak na „brižljivog osiguravača”,⁷ a ne na osiguravača u konkretnom slučaju. Vrhovni sud Engleske nije zauzeo jedinstveno stanovište kakav uticaj treba da bude izvršen na brižljivog osiguravača. Ukazano je da u budućim sporovima „odlučujući uticaj” na osiguravača može izazvati sporne situacije. Postalo je neophodno utvrditi pravi odnos (balans) između ugovorača osiguranja i osiguranika s jedne i osiguravača s druge strane.⁸

4 Institute Time Clauses, Hulls (1/10/83)

5 Profesor Clark, u članku Patrick J. Griggsa, Marine Insurance – is the doctrine of „utmost good faith” out of date? Comite Maritime International, Yearbook, 1994, str. 301.

6 M. D. Kirby, Marine Insurance – is the doctrine of „utmost good faith” out of date; Yearbook, 1994, str. 271.

7 Engleski zakon sadrži sledeću odredbu: „Materijalna je svaka okolnost koja će uticati na odluku brižljivog osiguravača da odredi premiju ili odluči da li će ugovor zaključiti.”

8 Spor pred Vrhovnim sudom engleske, Drake Insurance v Provident Insurance, <http://lawteacher.net/criminal-law/essays/duty-of-disclosure-in-case-law.php>

Pravne komisije Engleske i Škotske predložile su da se donese zakon o zaštiti potrošača u oblasti osiguranja. Smatra se da treba ukinuti odredbu engleskog zakona koja od ugovorača osiguranja zahteva da obavesti brižljivog osiguravača o okolnostima značajnim za ocenu.⁹ Sadašnji zakon predstavlja zamku gde ugovorač osiguranja može nenamerno da propusti da obavesti osiguravača o materijalnoj okolnosti važnoj za osiguravača. Predloženo je da se donese zakon koji treba da obuhvati sledeće:

- potrošač je dužan da savesno odgovori na postavljena pitanja osiguravača i nema obavezu da ga samostalno obavestava o okolnostima koje se odnose na rizik;
- ukoliko je pogrešio, pri čemu nije bio nesavestan, osiguravač ima obavezu da mu naknadi štetu koju je pretrpeo;
- ako ugovorač nije bio pošten, ako je namerno davao pogrešne podatke ili je bio bezobziran (*reckless*), osiguravač može da odbije osiguranikov odštetni zahtev;
- osiguravač ne sme da u ugovor o osiguranju unosi odredbe koje bi osiguranika stavljale u teži položaj.

Veruje se da će tokom 2012. godine biti donet zakon o zaštiti potrošača u oblasti osiguranja.

Dr Zoran D. Radović

⁹ Insurance Contract Law: Consumer Insurance (Disclosure and Representations), <http://lawcommission.justice.gov.uk/areas/consumer-insurance.htm>